

**POJEDINI OBLICI BEZBJEDNOSNIH PRIJETNJI TURIZMU SA
POSEBNIM OSVRTOM NA PRIJETNJE OBJEKTIMA SMJEŠTAJA**

**CERTAIN FORMS OF SECURITY THREATS TO TOURISM WITH
SPECIAL ATTENTION TO ACCOMMODATION FACILITIES**

**Željko Spalević²⁰⁸
Dražen Božović²⁰⁹
Ljubiša Konatar²¹⁰**

DOI: <https://doi.org/10.31410/limen.2018.635>

Apstrakt: Ovaj rad je posvećen jednom broju oblika bezbjednosnih prijetnji turizmu i objektima u ugostiteljstvu. Bezbjednosne prijetnje kao što su organizovani kriminalitet, terorizam, krađa ili nasilne promjene vlasti (puč) utiču na bezbjednosnu situaciju pa time i na opredjeljenje turista (posjetilaca) u izboru države odnosno turističke destinacije gdje će putovati. Sa druge strane, svi akteri u zemlji domaćina odnosno u svim ugostiteljskim i turističkim objektima moraju biti svjesni značaja bezbjednosti i posvetiti joj odgovarajuću pažnju. U odnosu na ovo, u radu autori postavljaju osnovno pitanje koje se identifikuje iz problema istraživanja: koliko je turizam značajan kao privredna djelatnost, koje bezbjednosne prijetnje ugrožavaju turizam, kakav bezbjednosni ambijent stvarati, kao i koje metode i sredstva koriste izvršioци krivičnih djela. Cilj rada je da se prikažu razorni efekti bezbjednosnih prijetnji koje djeluju prema turizmu odnosno objektima smještaja. Pored navedenog, cilj je i da se na osnovu događaja prikaže uzročno-posljedična veza koju turizam i objekti smještaja imaju sa bezbjednošću. Na kraju, kakav je sistem sprječavanja – primjeren opasnostima i potrebama suprotstavljanja, ako bezbjednost ne bude integralni dio turizma u ekonomskim, funkcionalnim i organizacijskim segmentima.

Ključne riječi: turizam, objekti smještaja, bezbjednost, prijetnje.

Abstract: This paper is devoted to specific number of security threats to tourism and catering facilities. Security threats such as organized crime, terrorism, theft or coup influence the security situation and thus the commitment of tourists (visitors) in the choice of the state or tourist destination where they will travel. On the other hand, all participants in the host country, or in all catering and tourist facilities, must be aware of the importance of security and give them proper attention. In relation to this, the authors ask the basic question that is identified from the research problem: how important is tourism as an economic activity, what security threats tourism, what security environment to create, and what methods and means are used by perpetrators of criminal offenses. The aim of this paper is to show the destructive effects of security threats that affect tourism or accommodation. In addition to the said above, the goal is also to show the cause and effect link that tourism and accommodation facilities have with security. What is the system of prevention like - suitable for the dangers and needs of opposing, if security is not an integral part of tourism in the economic, functional and organizational segments.

²⁰⁸ Univerzitet Donja Gorica, Donja Gorica, 81000 Podgorica, Crna Gora

²⁰⁹ Nezavisni univerzitet Banja Luka

²¹⁰ Univerzitet modernih znanosti Mostar

Keywords: *tourism, accommodation facilities, security, threats.*

UVOD

Državne institucije na makro nivou treba da omoguće nesmetane uslove za obavljanje privredne djelatnosti – turizma, ali privredni subjekti kao i zaposleni u turizmu odnosno objektima smještaja moraju preduzimati aktivnosti i mjere preventivnog djelovanja za slučaj ispoljenog terorističkog ili drugog događaja - reaktivne mjere. Ovdje treba imati u vidu da se napadima na objekte smještaja napada turizam kao privredna djelatnost kao i privredna društva, što direktno slabi finansijske prihode ne samo jedne kompanije već i države. Iskustva govore da se bezbjednost u turizmu i objektima smještaja ne posmatra sistemski već od pojedinačnog iskustva bilo vlasnika ili rukovodioca. Ono što treba istaći jeste njihova glomaznost i prostorna rasprostranjenost, pa je nemoguće uspostaviti potpuni fizičko-tehnički nadzor i kontrolu objekata i prostora, što ih čini „lakom metom”. Dakle, preduslov uspješnog turističkog nastupa je sistemski proces i analiza bezbjednosti kao integralne komponente u cilju pozicioniranja položaja turističke destinacije, koji mora biti najpogodniji i najprofitabilniji.

TURIZAM I NJEGOV ZNAČAJ

Privredne djelatnosti se međusobno razlikuju prema vrsti i djelokrugu rada, obimu, opremi i rezultatima rada. Zajedničke karakteristike diferenciraju privredu u tri osnovna sektora: primarni (poljoprivreda, šumarstvo, rudarstvo), sekundarni (industrija, građevinarstvo, proizvodno zanatstvo) i tercijarni (uslužno zanatstvo, trgovina, saobraćaj, komunalne djelatnosti, osiguranje, banke, turizam, ugostiteljstvo) [2]. Ugostiteljski objekti su: hotel & resort, wild beauty resort, mali hotel, boutique hotel, hotel garni, apart hotel, condo-hotel, hostel, pansion i motel, turističko naselje, etno selo, odmaralište, kamp, restoran, konoba, caffe barovi, objekti brze hrane, itd.[13]. Razvijene turističke zemlje od turističke privrede ostvaruju visoke prihode od stranih turista i bilježe značajne procenete učešća ovih prihoda u društvenom proizvodu u okvirima nacionalne ekonomije. U brojnim turističkim odredištima upravo je turizam najvažnija privredna grana.

U turizmu postoje faktori koji motivišu turiste na kretanje i promjenu mjesta boravka. Turističku ponudu čine atraktivni, saobraćajni i prihvatni faktori. Elementi *atraktivnih faktora* su: more i obala, kanjoni, vulkani, klima, zelene površine... Pored ovih, sledeći elementi ovih faktora su: spomenici, crkve, zankovi, stari gradovi (npr. Kotor), muzeji (npr. Luvr), teatri (npr. Boljšoj), opera, organizovanje naučnih skupova, filmski festivali (npr. Kan i Venecija), tradicionalne igre (npr. ceremonijal Bokeljške mornarice), zabavne i sportske manifestacije, sajmovi, izložbe... *Saobraćajni faktori* podrazumijevaju zastupljenost svih vidova saobraćaja od željezničkog, pomorskog, drumskog do vazdušnog. *Prihvatni faktor* i ponude utiču na sve već navedene faktore zbog arhitektonskih rješenja objekata ili nivoa usluge. Tako je omiljeno ljetovalište Brižit Bardo bilo Sen Trope, a Sveti Stefan Sofije Loren. Direktni prihvatni kapaciteti su objekti za smještaj, posebno hotelijerstvo. Smještajni objekti su osnovni turistički kapaciteti, a čine ih: hoteli, moteli, pansioni, turistička naselja, kampovi [8]... Ovi turistički kapaciteti, kao osnovni, ostvaruju veći dio finansijskih prihoda u turizmu.

Kako navodi Advance Release UNWTO (*World Tourism Organization*) Svetskog turističkog Barometra međunarodni dolasci turista u 2000. godine bili su 674 miliona, 2005. godine bili su 809 miliona, 2010. bili su 950 a 2015. bili su 1184 miliona. Kako trenutno stanje, na određeni način, ukazuje na pitanja bezbjednosti i sigurnosti, treba podsjetiti da razvoj turizma u velikoj

mjeri zavisi od kolektivne sposobnosti svih država da se promovišu sigurna i bezbjedna putovanja. U tom smislu, UNWTO poziva vlade da uključe turističke uprave u njihovo nacionalno bezbjednosno planiranje, strukture i procedure. Takođe, treba obezbijediti da se izloženost turističkog sektora raznim prijetnjama svede na minimum ali i da se poveća sposobnost turizma da podrži bezbjednost i sigurna putovanja [12].

Slično kao u svijetu, i u Crnoj Gori turizam predstavlja vodeću privrednu granu. Analize pokazuju pozitivan uticaj turizma na bruto društveni proizvod (BDP) u Crnoj Gori sa očekivanjem da će se povećati sa 730 miliona eura na 1.791,5 mil. eura do 2019. godine [6]. Prema Zakonu o turizmu [13] u Crnoj Gori pod turističkom djelatnošću podrazumijeva se pružanje usluga u nautičkom, seoskom, zdravstvenom, vjerskom, kongresnom, sportskom ili omladinskom turizmu, pružanje usluga na kupalištima, skijaškim terenima, u lovnom i ribolovnom turizmu, sportsko-rekreativnom, avanturističkom turizmu, ekoturizmu, kulturnom, sportskom, golf turizmu, lovnom, ribolovnom, vjerskom, kao i drugim oblicima turizma.

Istraživanje Nacionalne turističke organizacije Crne Gore, ukazuje da najveći broj gostiju tokom ljeta dolazi u Crnu Goru zbog plivanja i kupanja. Slijedi odlazak u restorane (73%), kupovina (66%), pješačenje (52,5%), posjećivanje lokalnih manifestacija, priredbi i koncerata (51,4%) i razgledanje znamenitosti/posjećivanje muzeja/galerija/izložbi (50,5%) [7]. U posebnom poglavlju pomenutog istraživanja ispitivalo se zadovoljstvo turista ukupnim boravkom kroz 25 elemenata turističke ponude destinacije, a ispitanici su mogli dati ocjene: od 1 (vrlo loše) do 5 (odlično) ili ne znam. Kada je u pitanju element ponude - lična sigurnost, rezultati ispitanika su sledeći: odličan 41.5%, vrlo dobar 27.8 %, dobar 17.8%, loš 2.5%, vrlo loš 1.1%, ne znam 9.2%. U odnosu na istraživanje 69,4 % turista je zadovoljno ličnom sigurnošću u Crnoj Gori [7]. Iz navedenog istraživanja može se ocijeniti da Crna Gora kada je u pitanju lična sigurnost i bezbjednost predstavlja sigurnu turističku destinaciju.

BEZBJEDNOST U TURIZMU I OBJEKTIMA SMJEŠTAJA

Bez obzira na sve pozitivne faktore koji privlače kretanje turista i boravak u raznim smještajnim objektima jednu od odlučujućih uloga u donošenju odluke turiste o putovanju ima političko-bezbjednosna situacija u nekoj turističkoj zemlji odnosno destinaciji gdje se namjerava boraviti. Dakle, bezbjednosne prijetnje, kao što su nemiri, požari ili terorizam imaju presudan uticaj na razvoj turizma. Ali prije nego nastavimo izložićemo izabrane definicije bezbjednosti i prijetnji bezbjednosti sa kojom se susrećemo u ovom radu.

Bezbjednost, autor Slobodan Miletić definiše kao – „pravno uređivanim i obezbjeđivanim društvenim odnosima uspostavljeno, održavano i unapređivano stanje u državi koje omogućava efektivnu zaštićenost države i građana koji u njoj žive od svih (spoljašnjih i unutrašnjih) protivpravnih akata (aktivnosti) kojima se ugrožava ustavni poredak, suverenost, nezavisnost i teritorijalna cjelokupnost države, rad državnih organa, obavljanje privrednih i društvenih djelatnosti i ostvarivanje sloboda, prava i dužnosti čovjeka i građanina”[5].

Bezbjednost se ugrožava raznim oblicima, koji se prema prof. Stajiću, u odnosu odakle dolaze, dijele na spoljne i unutrašnje. Terorizam je spoljni i unutrašnji oblik dok isti autor u unutrašnje oblike ugrožavanja, između ostalih oblika, svrstava i požare i kriminalitet [11]. Prijetnje bezbjednosti su, prema Saši Mijalkoviću: „konkretne pojave čije je nastupanje najmanje neizvjesno, a štetni efekti nesporni. (...) Najopasnije su (...) terorizam i organizovani kriminal”[4].

Iz izloženih definicija navedenih autora primjećujemo da bezbjednosne prijetnje kao terorizam i kriminalitet ugrožavaju privredne djelatnosti i prava i slobode pojedinca. Kao što smo već pomenuli, turizam ne čine samo hoteli i more, već i restorani, kafe barovi, objekti brze hrane, muzeji, zamkovi, vjerski objekti, zabavne manifestacije, fontane... Dostupnost svih turističkih kapaciteta u prvom redu zavisi od osjećaja lične bezbjednosti pojedinca (posjetioca) na toj turističkoj destinaciji. Ukoliko se ne obezbijedi ukupna bezbjednost (tzv. stabilna bezbjednosna situacija), turistička destinacija koja ima vrhunske objekte smještaja i različitu drugu turističku ponudu, neće ostvariti svoj cilj, a to je da bude posjećena. Iz kretanja posjetilaca nastaju svi ostali benefiti na toj destinaciji. Ukoliko nema posjetilaca svi turistički kapaciteti će biti prazni i nemaju svrhu. Dakle, na ovaj način se bezbjednost manifestuje u turizmu.

„Objekti smještaja u prvom redu hoteli su mjesta gdje se okupljaju ljudi iz poslovnog svijeta, investitori, političari, mjesta gdje se organizuju: samiti, kongresi, konferencije, festivali, simpozijumi, forumi, seminari. Objekti smještaja ali generalno i turistički sadržaji spadaju u tzv. „meke mete” terorista jer imaju javni prostor, javne pristupne saobraćajnice, ukratko – profitno su orijentisani i kao takvi svima dostupni”[10].

Ta dostupnost zahtijeva i određeni nivo zaštite što znači da svaki objekat smještaja treba imati uspostavljenu službu bezbjednosti (fizičko-tehnička zaštita), sistem saradnje i obavještavanja sa zainteresovanim organima. Naravno, od državnih organa se očekuje opšta bezbjednost, ali na nivou objekata smještaja – bezbjednost je u stvari višedimenzionalna. Pored navedene službe bezbjednosti, postoje segmenti koji se odnose na bezbjednost hrane, protiv-požarnu zaštitu, zaštitu na radu, zaštitu i spasavanje, IT zaštitu, upravljanje sistemom „pametnih zgrada”, održavanje tehničkih sistema i sredstava koji svaki na svoj način djeluju protiv bezbjednosnih prijetnji.

BEZBJEDNOSNE PRIJETNJE TURIZMU I OBJEKTIMA SMJEŠTAJA

Kako smo vidjeli, bezbjednosne prijetnje su pojave sa štetnim efektima, realizuju se raznim metodima, a neposredni izvršioци krivičnih djela su teroristi ili „klasični kriminalci”. Jedan od metoda realizacije prijetnji je upotreba eksplozivnih naprava koje su uglavnom improvizovanog tipa.

Istorijski posmatrano, između 75 i 80% svih terorističkih napada su podmetanje *bombi* [1]. Eksploziv je lako nabaviti i relativno lako napraviti u kućnoj izradi. Pripremljene eksplozivne naprave se postavljaju na mjesta gdje se želi izazvati razaranje kao što su automobili, kafići, turistički objekti...

Izdvojićemo neke od značajnijih bombaških napada [1]:

- 26. februara 1993. godine kamion bomba je eksplodirao u podrumu Svjetskog trgovinskog centra u Njujorku kada je poginulo šest osoba, a preko 100 je povrijeđeno,
- 12. oktobra 2002. godine na Baliju u Indoneziji, teroristička organizacija Džama Islamia povezana sa Al-Kaidom izvela je bombaški napad, pomoću ručne i kamiona bombe, na jedan noćni klub pri tom ubivši 190 ljudi uglavnom iz Australije. Osama bin Laden je na jednoj traci dobijenoj marta 2003. godine rekao: „Australija je ignorisala naša upozorenja i probudila se na zvuk eksplozije na Baliju”,
- 11. marta 2004. godine u Madridu se dogodio jedan od najokrutnijih napada gdje je upotrebom deset bombi u međugradskom željezničkom sistemu ubijena 191 osoba i ranjeno oko 1.900.

Jedna od poznatijih svjetskih turističkih destinacija je Tajland koja je posjećena od turista sa svih strana svijeta. Kao takva destinacija često je meta terorista. Tako su se 11.08.2016. godine u mjestu Hua Hin dogodile dvije eksplozije. Već narednog dana 12.08.2016. godine dogodili su se teroristički napadi sa više eksplozija u ljetovalištima Surat Taniju, Puketu, Trangu. U Istanbulu se 09.12.2016. godine dogodila eksplozija blizu ulaza stadiona fudbalskog kluba Beşiktaş dva sata poslije okončanja utakmice, a meta napada je bio policijski autobus sa policajcima. Imajući u vidu da se preduzimaju mjere bezbjednosti prije, u toku i nakon završetka fudbalske utakmice jasno je da se u okolini stadiona očekivao veći broj policajaca, navijača i drugih subjekata.

Metodom *otmica* odvođe se lica putem sile ili prijetnje pri čemu je ugrožena sigurnost tog ili tih lica. *Uzimanje talaca* je provjereni metod terorista gdje se vlada ili neka organizacija primorava na neke ustupke i uslove koji se postavljaju. Taoci zatočeni u nekom objektu ili saobraćajnom sredstvu predstavljaju sredstvo trgovine sa državom.

Otimanje i skretanje vazduhoplova i drugih saobraćajnih sredstava je posebno interesantan metod djelovanja terorista. Tako su 1976. godine palestinski teroristi u Grčkoj oteli avion Er Fransa sa 246 putnika i 12 članova posade i potom odletjeli u Entebe, Uganda. Taoci su oslobođeni akcijom izraelskih komandosa 4. jula 1976. godine. Kada su druga saobraćajna sredstva u pitanju do sada najznačajniji primjer otmice broda dogodio se 1985. godine kada su četvorica Palestinaca otela italijanski brod „Akile Lauro” u Sredozemnom moru i ubili jednu osobu.

Međutim, i ostali objekti turističke ponude su mete terorista sa specifičnom upotrebom saobraćajnih sredstava. U francuskom gradu Nici 14.07.2016. godine posjetioci i građani gledali su vatromet povodom organizovanja manifestacije proslave nacionalnog praznika 14. jula. Jedna osoba je vozeći kamion težak 19 tona uletjela u okupljenu masu i gazila ljude u dužini od oko dva kilometra prije nego ga je policija ubila. U događaju su poginula 84 lica, a stotinjak je povrijeđeno.

Konkretnije, *oružanim napadima* učinioci ovih krivičnih djela dejstvuju na organe državne vlasti, u prvom redu vojsku i policiju, izvođenjem zasjeda, prepada, napadima na patrole i na izdvojene policijske punktove. Naravno, djeluju i na druge objekte kao što su stanovništvo, objekti smještaja (hoteli), javni objekti i objekti saobraćaja i sl. Pod oružanim napadima ovdje podrazumijevamo upotrebu vatrenog oružja sa ciljem ubijanja i onesposobljavanja ljudi. Oružani napadi se izvode pomoću ručnog automatskog i poluautomatskog oružja, artiljerijsko-raketnog oružja, a može se koristiti i hladno oružje.

U napadu u nacionalnom muzeju Bardo 18.03.2015. godine u glavnom gradu Tunisa poginule su 23 osobe od kojih su većinom bili turisti iz Evrope. Teroristički napad vatrenim oružjem dogodio se u ruskoj republici Dagestan na Kavkazu dana 30.12.2015. godine u trenutku kada je dvadesetak turista bila na terasi tvrđave Naryn-Kala. Na Korzici je 1990. i 1991. godine napadnut turistički kompleks od strane korzikanskih terorista koji su kao metu protiv vlade i opasnost za svoju kulturu prepoznali turizam, ali i zbog toga jer je ovaj kompleks strana investicija iz Italije za koju se sumnjalo da potiče od mafijaških fondova [3].

Dakle, terorizmom je ugrožena turistička privreda pa problem turističke bezbjednosti otežava činjenica da su turistički objekti postali mete napada terorista i ekstremista. Tako su novembra 2002. godine bombaši samoubice dovezli vozilo ispred turističkog centra u Mombasi u Keniji, izraelskog vlasništva, aktivirali eksploziv prilikom čega je ubijeno 12 ljudi, a 24. avgusta 2004.

godine oko ponoći žena bombaš samoubica je na domaćem avio letu iz Moskve detonirala eksplozivnu napravu što je izazvalo pogibiju 44 osobe. [1] Bombaš samoubica se 4. jula 2016. godine raznio u blizini Poslanikove džamije, u kojoj je sahranjen Prorok Muhamed, u Medini u Saudijskoj Arabiji. U njemačkom mjestu u Anzbahu u Bavarskoj, bombaš samoubica je 24.07.2016. godine je aktivirao bombu ispred restorana nedaleko od mjesta gdje se održavao muzički festival na otvorenom.

Pored do sada navedenih prijetnji izložit ćemo i druge prijetnje turizmu i objektima smještaja koje zbog pričinjene štete i svoje razornosti, privlače posebnu pažnju javnosti i turista. Pod drugim bezbjednosnim prijetnjama podrazumijevamo: požare, postavljanje eksplozivnih naprava i upućivanje lažnih dojava o njihovom postavljanju, krađe i jednu interesantnu prijetnju – puč koji nije česta pojava ali ima ne samo uticaj na ukupnu bezbjednost u nekoj turističkoj destinaciji već direktno utiče na ličnu bezbjednot turista u objektima smještaja kada je taj objekat meta napada pučista.

Požari u turističkim destinacijama tokom ljetnjih mjeseci su česti na otvorenom prostoru ali su posebno su opasni požari u objektima smještaja. U tabeli koja slijedi dati su primjeri požara u hotelima.

Tabela: *Požari u hotelima*

<i>Datum</i>		<i>Hotel</i>	<i>Lokacija</i>
1980.	21. novembra	MGM Grand Casino (sada Balli's Las-Vegas)	Las Vegas, SAD
2014.	27. decembar	Hotel Belveder	zimski centar Zakopane, Poljska
2014	09. februara	Ishraq al-Madinah Hotel	Medina, Saudijska Arabija
2015.	13. jul	Hilton Towers	Meka, Saudijska Arabija
	31. decembar	Hotel Address Dawntown Dubai	Dubai
2016.	19. januar	Paris Ritz	Pariz, Francuska
2018.	20. januar	Jurostars David	Prag, Češka

Prijetnja turizmu su i svakako postavljanje bombi i lažne dojave o podmetanju eksplozivnih naprava. Tako, zaposlene hotela „Molitor” u Parizu je 13.11.2015. godine pozvala nepoznata osoba i saopštila da je u hotelu postavljena bomba. Zbog dojave hotel je evakuisan. U hotelu je bila smještena njemačka fudbalska selekcija koja je imala prijateljsku utakmicu sa reprezentacijom Francuske. I u našem regionu dogodio se slučaj kada je policija 30.10.2015. godine u mjestu Janja blizu Bijeljine u Republici Srpskoj spriječila teroristički napad na hotel „Dalas”. Pregledom i pretresom ovog hotela pronađena je veća količina pripremljenih opasnih materija uključujući i eksplozivne materije, pripremljene s ciljem uništenja ovog objekta.

Da ni Crna Gora nije izuzetak u odnosu na ova dešavanja pokazuje primjer od 07.08.2005. godine kada je nepoznato lice u večernjim časovima nazvalo redakciju dnevnika „Vijesti” u Podgorici i tom prilikom saopštilo da je podmetnuta bomba u hotelu „Splendid” u Bečićima i da će tokom noći doći do eksplozije. Najava o podmetanju eksplozivne naprave uznemirila je posjetioce hotela „Podgorica” u Podgorici kada je recepcija ovog hotela dana 30.10.2015. godine primila dojavu da je u hotelu postavljena eksplozivna naprava. Izvršena je evakuacija gostiju, a protivdiverzionim pregledom policija je utvrdila da je dojava bila lažna. Slično ovom primjeru, turističkoj agenciji u poznatom ljetovalištu Sveti Stefan u blizini Budve javljeno je 09.09.2016.godine da je postavljena eksplozivna naprava. Policija je blokirala jedan dio turističkog mjesta u čijoj blizini se nalazi hotel „Aman” i na osnovu protivdiverzionog pregleda

utvrđeno je da se radi o lažnoj dojavi. Oba primjera o lažnim dojavama uznemirila su posjetioce Podgorice i Svetog Stefana.

Ozbiljniji slučajevi vezani za hotel „Splendid” dogodili su se 2005. godine kada su izvršena tri napada aktiviranjem eksplozivnih naprava. Naime, na hotelski kompleks u izgradnji „Splendid“ - Bečići, dogodili su se napadi dana 09.06. i dana 21.06. u ranim jutranjim časovima. Treći napad dogodio se dana 11/12.07.2005. godine eksplozijom eksplozivne naprave što je kvalifikovano kao diverzija. Da su bombe uobičajeno sredstvo napada pokazuje slučaj u Kolašinu kada je dana 17. 04. 2014. godine hotel „Bjanka” bio meta napada. Eksplozijom bombe pričinjena je materijalna šteta u spa centru hotela ali na sreću bez ljudskih žrtava. Prijetnja prepoznatljiva u turizmu je krađa kao krivično djelo protiv imovine. Nekoliko primjera u hotelu „Maestral” u blizini Budve to pokazuje. Tako je, dana 24.03.2013.godine italijanski državljani prijavio je mu je iz sefa u hotelu „Maestral”, nestalo 25.000 €, skupi muški satovi i zlatni nakit.

Interesantan je primjer od 18.09.2014. godine kada je u hotelu „Maestral” izvršena teška krađa na štetu guvernerke Narodne banke Republike Srbije. Naime, oko 05.00 h jedno lice se preko žardinjera popelo do balkona sobe u kojoj se nalazila guvernerka, ušlo u sobu, i otuđilo njene stvari. Policija je 26.09.2016. godine lišila slobode jednu osobu koja je pokušala na sličan način da izvrši krivično djelo u hotelu „Avala” u Budvi. Toga dana oko 02.00 h obezbjeđenje hotela „Avala” je primijetilo ovo lice kako se penje na balkone. Kasnije se ispostavilo da se radi o istom licu u ova dva slučaja i zbog specifičnosti načina izvršenja krađa na visokim spratovima ovaj slučaj je nazvan „Spajdermen”. Nešto kasnije, 23.10.2016. godine opet u hotelu „Maestral” je otkriveno da je iz sefa kazina ukradeno oko 50.000 € ali je ovom prilikom oštećen hotel „Maestral” jer je novac bio prihod od dnevnog pazara.

Na kraju, ali ne manje značajna prijetnja je puč koja nije česta ali po sadržaju i metodima djelovanja je veoma opasna jer je realizuju veoma obučeni pojedinci sa velikim resursima. Puč kao nelegalan vid osvajanja i zadržavanja vlasti „je posebno militantna forma državnog udara koji izvode isključivo nacionalne oružane snage”, a po njegovom uspješnom izvođenju vrhovnu vlast obavljaju vojna lica [9]. U novije vrijeme, puč je pokušao u ljetovalištu Marmaris u Turskoj 16.07.2016. godine, planiranim napadom na predsjednika Redžepa Tajipa Erdogana koji se nalazio na odmoru u hotelu „Grand Yazici Marmaris”. Jedna vojna jedinica, podržana helikopterima, imala je zadatak da uhapsi ili ubije predsjednika Erdogana ali je on neposredno prije napada evakuisan. Tom prilikom, došlo je do upotrebe vatrenog oružja ali niko od posjetilaca hotela nije povrijeđen.

ZAKLJUČAK

Turizam doprinosi razvoju privrede pa tako i ukupnim finansijskim prihodima. Prema UNWTO međunarodni dolasci turista rastu pa je turizam jedan od najvećih privrednih pokretača u svijetu. Međutim, bezbjednosne prijetnje kao što su terorizam ozbiljno ugrožavaju objekte za smještaj turista, samim tim i turističku privredu, a izbor objekata ugrožavanja zavisi od namjera i ciljeva nosioca ugrožavanja. To pokazuju brojni primjeri napada na hotele, restorane, vjerske objekte, muzeje, tvrđave... Dakle, različiti oblici bezbjednosnih prijetnji nanose turizmu i objektima smještaja ozbiljne posledice kako u ljudskim žrtvama tako i u ekonomsko-finansijskom smislu, padom globalne turističke proizvodnje. Najzad, turistička bezbjednost sve više uznemirava turiste, političare i turističku privredu. Ta uznemirenost, više nego ikada, objašnjava sve veću zainteresovanost naučno-obrazovnog sistema, globalnog i nedržavnog sektora za probleme bezbjednosti turističke privrede. Ukratko, potencijalna šteta turističke nebezbjednosti je

ogromna. Generalno, države kroz mjere antiterorizma i kontraterorizama na svojoj i izvan svoje teritorije moraju primjenjivati ofanzivne mjere u cilju odvratanja, sprječavanja i suzbijanja savremenog terorizma.

LITERATURA

- [1] Bureau of Diplomatic Security (2006), *Combating Domestic & Transnational Terrorism Course*, U.S. Department of State, ILEA Budapest, Modul 4, p. 4-17.
- [2] Kosar, Lj. (2002): *Hotelijerstvo - teorija i praksa*, Viša hotelijerska škola, Beograd, str. 22.
- [3] Mašulović, I. (2007), *Faktori rizika u pojedinim oblastima, područjima i objektima (turističke privrede)*, Perjanik br. 13, Policijska akademija u Danilovgradu, str. 113.
- [4] Mijalković, B.S. (2011): *Nacionalna bezbednost*, Drugo, izmenjeno i dopunjeno izdanje, KPA, Beograd, str.110.
- [5] Miletić, S. (1997): *Policijsko pravo I knjiga*, Policijska akademija, Beograd, str.13.
- [6] Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore (2014), *Informacija o statusu privatizacije hotelsko-turističkih preduzeća*, Podgorica, str. 6.
- [7] Nacionalna turistička organizacija Crne Gore, (2014), *Stavovi i potrošnja turista u Crnoj Gori - Guest Survey (2014)*, Podgorica, str. 37-43.
- [8] Pasinović, M.M. (1998): *Osnovi turizma (Turizam i okruženje)*, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, str. 25-62.
- [9] Simeunović, D. (1994): *Osnovi političkih nauka*, IP Ferko, Beograd, str.144.
- [10] Spalević Z.Ž, Spalević Ž, (2017), *TERRORISM AS A THREAT TO THE HOSPITALITY*, International Thematic Monograph – Thematic Proceedings, Modern Management Tools and Economy of Tourism Sector in Present Era, Belgrade, p. 523.
- [11] Stajić, Lj. (2008): *Osnovi sistema bezbednosti sa osnovama istraživanja bezbednosnih pojava*, Pravni fakultet, Novi Sad, str. 72.
- [12] UNWTO, (2016) *World Tourism Barometer*, Vol. 14, Advance Release January, p. 1-4.
- [13] Zakon o turizmu, „Sl. list Crne Gore“, br. 61/10, 40/11 i 53/11. član 5, 83 i 90.